

ALAKOHTAINEN LIITE YLEISOHJEESEEN – KIRJANPITOTEHTÄVIÄ TOIMEKSIANNOSTA HOITAVAT

Tämä alakohtainen liite on tarkoitettu täydentämään aluehallintoviraston ilmoitusvelvollisille laatimaa ohjetta ESAVI/22775/2019 rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Alakohtaisen liitteen tarkoituksena on antaa tarkempia ohjeita ja esimerkkejä rahanpesulain soveltamistilanteista eri toimialojen ilmoitusvelvollisille.

Tässä liitteessä käydään läpi kirjanpitäjien toimintaan liittyviä keskeisiä toimia rahanpesulain soveltamiseksi. Liitteeseen on koottu tietoa ja ohjeistusta toimialan ominaisista riskitekijöistä, asiakkaan tuntemisesta sekä asiakassuhteen seurannasta ja epäilyttävien liiketoimien havaitsemisesta. Asiakirjan lopusta löytyy *Usein kysytyt kysymykset* -osio, jossa on vastattu kirjanpitäjiltä usein tuleviin kysymyksiin.

1 Kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta hoitavat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa (444/2017, jälj. *rahanpesulaki*) säädetään epäilyttäviä liiketoimia koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat sellaiset elinkeinonharjoittajat, joilla on normaalin toimintansa puitteissa mahdollisuus havaita rahanpesua tai terrorismin rahoitusta tai joita voidaan käyttää hyväksi tällaisiin tarkoituksiin.

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 23 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta hoitaviin. Sen sijaan rahanpesulakia ei sovelleta esimerkiksi kirjanpitovelvollisen yrityksen itsensä palveluksessa oleviin kirjanpitotehtäviä hoitaviin henkilöihin. Lisätietoa lain soveltamisalasta löytyy tämän ohjeen lopussa olevasta *Usein kysytyt kysymykset* -osiosta, jossa aluehallintovirasto on ottanut kantaa useisiin kirjanpitäjiltä tullessiin aiheita koskeviin tiedusteluihin.

Rahanpesulain kirjanpitäjille asettamien velvoitteiden noudattamista valvoo valtakunnallisesti Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

2 Kirjanpitotehtäviä hoitaviin kohdistuvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Rahanpesun torjunnassa avainasemassa ovat ilmoitusvelvolliset. Ulkoisten kirjanpitäjien ilmoitusvelvollisuus perustuu ensisijaisesti siihen, että alalla toimivilla on ammattitaitonsa puolesta edellytykset havaita poikkeuksellisia ja epäilyttäviä liiketoimia. Kirjanpito-sektorin haasteet rahanpesun torjunnassa on kuitenkin tunnustettu niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin.

Alan haasteita lisäävät muun muassa kirjanpitäjillä käytössään olevat puutteelliset keinot havaita valeoikeustoimia tai muita kirjanpitoaineiston vilppejä. Kirjanpitoaineistoon

voidaan esimerkiksi pyrkiä liittämään väärennetyjä tositteita ja asiakirjoja, joiden aitoutta kirjanpitäjän on vaikeaa havaita tai varmistaa. Kirjanpitäjällä ei myöskään ole usein mahdollisuutta nähdä sopimuksia, joihin aineistosta ilmenevät suoritukset perustuvat. Lisäksi kirjanpitäjillä on heikot mahdollisuudet havaita asiakasvaratilien käyttöä rahanpesuun, esimerkiksi kiinteistökauppojen yhteydessä, jolloin tavaraa tai arvoesineitä ostetaan ja myydään päämiehen puolesta.

Rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen havaitsemisen haasteista huolimatta kirjanpitäjät voivat eri tavoin vaikuttaa rahanpesuriskin suuruuteen. Tehokkaan ja asianmukaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumisen edellytykset pohjautuvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien ymmärtämiseen ja analysoimiseen. Kirjanpitäjien osalta keskeisimpiä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä riskitekijöitä on listattu tarkemmin kappaleessa 5 *Asiakassuhteen seuraaminen ja epäilyttävät liiketoimet*. Lisäksi yleisellä tasolla riskiä kasvattavat ilmoitusvelvollisen kirjanpitäjän liian pienet tai väärin mitoitettut henkilöstöresurssit tai sen henkilökunnan puutteellinen koulutus ja ohjeistus rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamiseksi.

Seuraavissa luvuissa esitellään joitain rahanpesulain asettamia keskeisimpiä velvoitteita kirjanpitäjille. Näitä ovat muun muassa riskiarvion laatiminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi, asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen, velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskukselle sekä velvollisuus rekisteröityä rahanpesun valvontarekisteriin.

3 Riskiarvio

Rahanpesulain 2 luvun 3 §:n mukaan kirjanpitäjien on laadittava riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi. Riskiarvion on oltava ajantasainen kuvaus ilmoitusvelvollisen omaan toimintaan kohdistuvasta riskiympäristöstä ja -tekijöistä. Kirjallinen riskiarvio on päivitettävä säännöllisesti, ja pyynnöstä se tulee toimittaa Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

Riskiarvion muotoa ja laadintamenetelmää ei ole määritelty laissa, vaan kirjanpitäjät voivat riskiarviota laatiessaan suhteuttaa riskiarvionsa sen mukaisesti, missä määrin niiden toimintaan, palveluihin tai asiakassuhteisiin liittyy rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä. Riskiarvion riittävän laajuuden ja kattavuuden määrittämiseksi kirjanpitopalveluita tarjoavien tulee ottaa huomioon toimintansa luonne, koko ja laajuus.

Laatimansa riskiarvion perusteella kirjanpitäjät voivat suunnitella oikeasuhtaiset toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonnan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi, ja siten kohdentaa käytössä olevat resurssit tarkoituksenmukaisesti. Riskiarviossa voidaan arvioida esimerkiksi sitä, millaisiin liiketoimiin olisi kiinnitettävä erityistä huomiota, millaisiin asiakassuhteisiin olisi syytä soveltaa tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi, tai millaisissa asiakassuhteissa tai yksittäisissä liiketoimissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski katsotaan niin vähäiseksi, että ilmoitusvelvollinen voisi noudattaa yksinkertaistettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi.

4 Asiakkaan tunteminen kirjanpitäjien näkökulmasta

Milloin asiakas tulee tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa?

ETELÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO
Postiosoite: PL 150, 13101 Hämeenlinna

puh. 029 501 6000
kirjaamo.etela@avi.fi
www.avi.fi/etela

Hämeenlinnan päätoimipaikka
Birger Jaarlin katu 15

Helsingin toimipaikka
Ratapihantie 9

Kouvolan toimipaikka
Kauppamiehenkatu 4

Kirjanpitäjien kohdalla tunnistamis- ja henkilöllisyyden todentamistoimiin ryhdytään pääsääntöisesti vakituista asiakassuhdetta perustettaessa. Vakituksella asiakassuhteella tarkoitetaan pysyväisluonteista suhdetta tai suhdetta, joka yhteydenottohetkellä oletetaan pysyväksi. Asiakassuhdetta voidaan pitää vakituksena, mikäli ilmoitusvelvollinen solmii toimeksiantosopimuksen asiakkaan kirjanpidon hoitamisesta.

Lähtökohtana kirjanpitäjien toiminnassa voidaan pitää perusmuotoista asiakkaan tuntemismenettelyä. Yksittäiseen asiakkaaseen voi kuitenkin liittyä seikkoja, joiden vuoksi on syytä noudattaa tehostettua asiakkaan tuntemismenettelyä. Arviointi käytettävästä menetelmästä tehdään aina ilmoitusvelvollisen oman riskiperusteisen arvion sekä rahanpesulain perusteella.

Asiakas tai tämän edustaja tulee aina tunnistaa ja tunnistamisvelvoite täyttää jokaisen toimeksiantajan osalta erikseen ennen asiakassuhteen perustamista tai liiketoimen suorittamista. Asiakas tai tämän edustaja on tarpeen tunnistaa myös silloin, kun epäillään, että asiakkaan henkilöllisyydestä aiemmin hankitut todentamistiedot eivät ole luotettavia tai riittäviä.

Tunnistaminen tapahtuu tiedustelemalla asiakkaan henkilöllisyyttä. Kun kyse on luonnollisesta henkilöstä, henkilöllisyys todennetaan asiakkaan esittämästä, suomalaisen viranomaisen myöntämästä asiakirjasta kuten passista, ajokortista, poliisiviranomaisen myöntämästä henkilökortista, muukalaispassista tai pakolaisen matkustusasiakirjasta tai kuvallisesta KELA-kortista. Jos suomalaisen viranomaisen myöntämää asiakirjaa ei ole, todentamiseen käy kansallinen ulkomaan passi tai muu matkustusasiakirjana hyväksyttävä henkilöllisyystodistus.

Oikeushenkilön ollessa kyseessä todentamisasiakirjana voidaan käyttää kaupparekisteriotetta tai muuta vastaavaa otetta julkisesta rekisteristä. Oikeushenkilön puolesta toimiva luonnollinen henkilö on tunnistettava ja tämän henkilöllisyys todennettava sekä varmistettava, että tällä on oikeus edustaa oikeushenkilöä. Luonnollisen henkilön oikeus edustaa oikeushenkilöä voidaan varmentaa esimerkiksi ajantasaisesta kaupparekisteriotteesta.

Mitä tietoja asiakkaasta hankitaan?

Rahanpesulaki velvoittaa ilmoitusvelvollisia hankkimaan tietoja asiakkaistaan näiden tuntemiseksi ja seuraamiseksi. Rahanpesulaissa säädetään myös ilmoitusvelvollisen selonottovelvollisuudesta epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseksi. Tarkempi ohjeistus ilmoitusvelvollisen selonottovelvollisuudesta löytyy yleisohjeen osiosta 5.3. *Selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta.*

Kirjanpitäjien näkökulmasta seuraavat tiedot ovat välttämättömiä ja tarpeellisia asiakassuhdetta perustettaessa ja sitä ylläpitäessä:

- Asiakkaan nimi, osoite ja henkilötunnus (tai sen puuttuessa syntymäaika ja kansalaisuus);
- Asiakkaan mahdollisen edustajan nimi ja henkilötunnus (tai sen puuttuessa syntymäaika ja kansalaisuus);
- Oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä, rekisteriviranomainen, toimiala sekä tarvittaessa yhtiöjärjestys;
- Oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet;
- Oikeushenkilön toimiala;

- Tosiasiallisten edunsaajien nimi, henkilötunnus tai sen puuttuessa syntymäaika ja kansalaisuus;
- Henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan tunnistetiedot tai kopio asiakirjasta;
- Tieto asiakkaan toiminnasta ja/tai liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta sekä perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle;
- Tiedot asiakkaalla käytössä olevien varojen alkuperästä tai lähteestä;
- Tieto siitä, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai läheinen yhtiökumppani;
- Tieto siitä, kuuluuko asiakas kansainväliselle pakotelistalle tai kansalliselle jäädytyslistalle.

Ilmoitusvelvollinen voi tarvittaessa itsenäisesti hankkia lisätietoja asiakkaasta viranomaisrekistereistä tai pyytämällä asiakkaalta lisädokumentaatiota hänen antamien tietojen varmistamiseksi ja selvittämiseksi.

Ilmoitusvelvollisen on ilmoitettava asiakkaalleen, että asiakkaan tuntemistietoja ja muita henkilötietoja voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen.

Tehostettu asiakkaan tuntemismenettely

Tietyissä tapauksissa rahanpesulaki edellyttää erityisen perusteellisia menettelyjä asiakkaan tunnistamiseksi ja henkilöllisyyden todentamiseksi.

Tehostettu tuntemisvelvollisuus merkitsee, että rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riskin ollessa tavanomaista suurempi, ilmoitusvelvollisen tulee kiinnittää asiakkaaseen ja tämän liiketoimintaan erityistä huomiota. Tehostettu tuntemisvelvollisuus edellyttää normaalia laajempaa selvitystä ja dokumentaatiota asiakkaan toiminnasta ja palvelujen käytöstä. Ilmoitusvelvollisen tulee varmistua siitä, ettei asiakassuhteeseen sisälly rahanpesua tai terrorismin rahoitusta.

Kirjanpitäjien tulee noudattaa tehostettua asiakkaan tuntemismenettelyä silloin, kun:

- Asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski;
- Asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita;
- Asiakas on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö (PEP, *Politically Exposed Person*);
- Asiakas käyttää etätunnistautumista.

Tehostetut tuntemistoimet voivat toteutua esimerkiksi siten, että asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseen kiinnitetään erityistä huomiota, liiketoimien taustaa ja tarkoitusta selvitetään laajemmin tai asiakassuhdetta seurataan tehostetusti. Tehostetun tuntemisen piirissä olevat asiakassuhteet tulee myös huomioida jatkuvassa seurannassa.

Toimialalla käytetään jonkin verran etätunnistamista asiakkaan tunnistamiseksi ja henkilöllisyyden todentamiseksi. Etätunnistamisella tarkoitetaan kaikkia sellaisia tilanteita, joissa asiakas ei ole henkilökohtaisesti läsnä tunnistamistilanteessa ja henkilöllisyyttä

tarkistettaessa. Siten lain tarkoittamasta etätunnistamisesta ei ole kyse silloin, kun asiakas kohdataan kasvotusten, mutta henkilöllisyys todennetaan etätunnistuksen keinoin vahvaa sähköistä tunnistamista käyttäen. Etätunnistaessaan asiakkaat ilmoitusvelvollisen tulee käyttää tehostettuja toimenpiteitä, kuten kiinnittää erityistä huomiota asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseen sekä selvittää liiketoimen taustaa ja tarkoitusta tavallista laajemmin. Vastuuta etätunnistamisesta ei voi ulkoistaa, vaan vastuu rahanpesulain noudattamisesta on ilmoitusvelvollisella. Etätunnistamisen perusteet sekä ohjeet asiakkaan etätunnistamiseksi löytyvät yleisohjeen osiosta *5.5.1 Etätunnistaminen*.

Kirjanpitoalveluita tarjoavien on varmistuttava siitä, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai läheinen yhtiökumppani. Tällaisten henkilöiden toteamiseksi ilmoitusvelvollisella tulee olla asianmukaiset riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt. Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön, tämän perheenjäsenen ja läheisen yhtiökumppanin määritelmät sekä menettelytavat heidän toteamiseksi ja tunnistamiseksi löytyvät yleisohjeen kappaleesta *5.5.2 Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt*.

Lisäksi kirjanpitäjien tulee varmistua siitä, etteivät heidän asiakkaansa ole kansainvälisellä pakotelistalla tai kansallisella jäädytyslistalla. Aluehallintoviraston verkkosivuilla on terrorismin rahoittamisen estämisestä oma osionsa, jossa käydään tarkemmin läpi pakotteisiin ja jäädytyksiin liittyviä asioita. Aluehallintoviraston verkkosivuilta löytyy myös linkit keskusrikospoliisiin sekä ulkoministeriön asiaa käsitteleville verkkosivuille. Aluehallintoviraston terrorismin rahoittamisen estämisestä käsittelevät sivut löytyvät osoitteesta <http://www.avi.fi/web/avi/terrorismin-rahoittamisen-estaminen>.

5 Asiakassuhteen seuraaminen ja epäilyttävät liiketoimet

Rahanpesulaki velvoittaa ilmoitusvelvollista järjestämään asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen, asiakassuhteen pysyvyyteen ja kestoon sekä arvioituihin riskeihin nähden riittävän seurannan sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta ja tämän toiminnasta.

Kirjanpitäjillä on velvollisuus kiinnittää huomiota rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen mahdollisesti viittaaviin epäilyttäviin liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan tai ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Jotta asiakkaan epätavallisten liiketoimien havaitseminen olisi mahdollista, kirjanpitoalveluita tarjoavan tulee tuntea asiakkaansa ja näiden toiminta.

Kirjanpitäjien tulee erityisesti kiinnittää huomiota asiakassuhteeseen tai liiketoimeen esimerkiksi silloin, kun:

- Asiakas kieltäytyy henkilöllisyyden todentamisesta;
- Asiakas pyrkii käyttämään väärää tai väärennettyä tunnistamisasiakirjoja;
- Asiakkaan tuntemiseksi vaadittavat asiakirjat ja selvitykset ovat puutteellisia;
- Asiakas, hänen läheisensä tai yhtiökumppaninsa on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö;
- Asiakkaalla ei ole osoitetta, tai hänellä on useita osoitteita ilman syytä;
- Asiakkaalla tai hänen liiketoiminnallaan on liittymäkohta eri maantieteellisiä riskejä omaaviin valtioihin ja alueisiin;

- Sellaisella asiakkaalla, joka toimii alalla, jolla ei normaalisti käytetä käteistä, on runsaita käteisvirtoja kirjanpidossa;
- Asiakas vaihtaa toistuvasti kirjanpitäjää tai tilintarkastajaa;
- Asiakas tekee taloudellisesti kannattamattomia liiketoimia;
- Yrityksen maksamat suoritukset eivät johda liikevaihtoon;
- Asiakkaan suorittamat liiketapahtumat ovat ristiriidassa asiakasprofiilin kanssa määrältään tai perusteeltaan;
- Liiketoimella ei näytä olevan ilmeistä taloudellista tarkoitusta;
- Liiketoimi poikkeaa tavanomaisesta esimerkiksi taloudellisen arvonsa tai luonteensa vuoksi;
- Tositteet vaikuttavat valetositteilta;
- Yrityksen omistusrakenteissa on epäselvyyksiä tai rakenteet eivät ole vaivatta selvitetävissä, jolloin herää epäily tosiasiallisten edunsaajien salaamisesta;
- Yrityksellä ei ole työntekijöitä ja tätä on pidettävä poikkeuksellisena liiketoimintaan nähden;
- Yrityksellä on erityisen monimutkaisia lainajärjestelyjä;
- Uuden yrityksen myynti on poikkeuksellisen suurta;
- Yritys suorittaa esimerkiksi konsulttimaksuja veroparatiisiyrityksille tai -tileille;
- Yrityksen kirjanpidosta ilmenee toimialaan nähden perusteeltaan, lukumäärältään tai summaltaan epätyypillisiä suorituksia, kuten konsulttimaksuja tai sopimussakkoja;
- Yrityksellä on liiketoimintaan nähden poikkeuksellisen paljon käteisnostoja tai talletuksia;
- Liiketoimissa tai -tapahtumissa on osallisina epäiltyjä rikollisia tai heidän kumppaneitaan.

Mikäli kirjanpitäjä havaitsee epäilyttävän liiketoimen, tämän tulee pyrkiä hankkimaan lisäselvitystä liiketoimesta. Jos liiketoimi vielä hankitun lisäselvityksenkin valossa vaikuttaa epäilyttävältä tai selvitystä ei saada, tulee kirjanpitäjän tehdä epäilyttävää liiketoimea koskeva ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle viipymättä. Rahanpesuilmotus tulee tehdä siinäkin tapauksessa, ettei asiakassuhdetta ole perustettu tai liiketoimea suoritettu. Rahanpesuilmotuksen tekijän turvallisuuden takaamiseksi rahanpesuilmotuksen tekijän nimi ja henkilöllisyys ovat salassa pidettäviä tietoja.

Ohjeet ilmoitukseen liittyvistä menettelyistä löytyvät yleisohjeen luvusta 6, *Ilmoitusvelvollisuus epäilyttävistä liiketoimista*.

6 Rahanpesun valvontarekisteri

1.7.2019 voimaan tulleessa rahanpesulain 5 luvussa säädetään aluehallintoviraston pitämästä rahanpesun valvontarekisteristä, johon ulkoiset kirjanpitäjät ovat velvollisia rekisteröitymään. Rekisterin tarkoituksena on tehostaa rahanpesun ja terrorismin rajoittamisen estämisen valvontaa.

Kirjanpitopalveluita toimeksiannosta hoitavien tulee tehdä hakemus rahanpesun valvontarekisteriin. Hakijan on hakemuksessaan ilmoitettava yrityksen perustiedot sekä harjoittamansa elinkeinotoiminta, jonka perusteella hakija on ilmoitusvelvollinen.

Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston nettisivujen kautta. Rekisteröitymismaksun suuruus on kirjanpitäjille 200 euroa. Aluehallintoviraston sivuilta löytyy ohjeet rekisteröintihakemuksen täyttämiseksi.

7 Lisätietoja

Aluehallintovirasto kehottaa kirjanpitäjiä tutustumaan huolella myös seuraaviin ohjeisiin ja dokumentteihin:

Aluehallintoviraston *Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen* -ohje ilmoitusvelvolliselle

<http://www.avi.fi/documents/10191/6952630/Yleinen+ohje+elokuu+2019/4e7bcd28-94f3-4c5c-99b9-d324b005b45e>

Rahanpesun selvittelykeskuksen ohje *Rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet*
https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/julkaisut

Rahanpesun selvittelykeskuksen lista rahanpesuindikaattoreista https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen/rahanpesun_indikaattorit

FATF:n ohje *Guidance for a risk-based approach – Accounting profession*
<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/RBA-Accounting-Profession.pdf>

ILMOITUSVELVOLLISEN MUISTILISTA

1. Arvioi omaan toimintaasi liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.
2. Tunnista ja tunne asiakkaasi ja näiden toiminta.
3. Seuraa asiakkaidesi toimintaa.
4. Ilmoita havaitsemistasi epäilyttävistä liiketoimista rahanpesun selvittelykeskukselle.
5. Laadi ohjeistus ja kouluta työntekijäsi toimimaan lain velvoitteiden mukaisesti.
6. Rekisteröidy rahanpesun valvontarekisteriin.

Usein kysytyt kysymykset

Aluehallintoviraston valvottavista erityisesti kirjanpitäjät ovat aktivoituneet rahanpesun torjunnan saralla. Useimmat kirjanpitäjiltä tulevat kysymykset koskevat rahanpesun valvontarekisteriin liittymistä. Kysymyksissä on useimmiten kyse siitä, kuuluuko elinkeinonharjoittaja rahanpesulain soveltamisalan piiriin. Alta löytyy joitain usein kysytyjä kysymyksiä.

1. Teen muutaman pienen taloyhtiön ja yrityksen kirjanpidon, joista laskutan yritykseni kautta 25-50 eur/kk. Tuleeko minun liittyä rahanpesun valvontarekisteriin?

*Yrityksenne tulee hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin. Vaikka toiminta on pieni-
muotoista, yritykseenne sovelletaan rahanpesulakia, jolloin myös rahanpesun valvontarekisteriä koskeva rahanpesulain 5 luku tulee sovellettavaksi.*

Jotta rahanpesulain soveltamisesta voitaisiin poiketa, harjoitettavan toiminnan tulisi olla satunnaista tai hyvin rajoitettua, jonka lisäksi kaikkien seuraavien edellytysten tulisi täyttyä yhtäaikaaisesti:

1) *Toiminta (kirjanpito) on vähäistä, eikä asiakkaan liiketoimet (kirjanpidosta maksetut yksittäiset palkkiot) ylitä 1000 euroa;*

2) *Toiminta ei ole henkilön pääasiallista liiketoimintaa vaan siihen suoraan liittyvää oheispalvelua, jonka osuus tilikauden liikevaihdosta on enintään viisi prosenttia;*

3) *Toimintaa harjoittaa henkilö, joka ei harjoita pääasiallisena liiketoimintanaan rahanpesulain 2 §:n 1 momentin 1–23 kohdassa tarkoitettua toimintaa;*

4) *Toimintaa tarjotaan pääasiallisen liiketoiminnan asiakkaille eikä sitä tarjota yleisesti yleisölle (esimerkiksi yksi konsernin yhtiöistä hoitaa kaikkien yhtiöiden kirjanpidon, eikä kirjanpitopalvelua tarjota muille); sekä*

5) *Toiminta on muuta kuin rahanvälitystä.*

Rajoitussäännöksen soveltuminen on hyvin poikkeuksellista, ja se soveltuukin vain sellaisiin suurempiin toimijoihin, jotka tarjoavat kirjanpitoa tai muuta rahanpesulaissa määriteltä palvelua oheispalveluna hyvin pienimuotoisesti pääasiallisen liiketoimintansa asiakkaille. Tässä tapauksessa lain soveltamisalaa koskeva rajaus ei sovellu teihin.

2. Rahanpesun valvontarekisterin liittymismaksu tuntuu pienyrittäjistä kohtuuttomalta. Mihin maksullisuus perustuu ja voiko maksua kohtuullistaa?

Rahanpesun valvontarekisteriin rekisteröitymisestä perittävän maksun suuruus on säädetty valtioneuvoston asetuksessa aluehallintovirastojen maksuista vuosina 2019 ja 2020 (1244/2018). Koska kyse on asetuksessa säädetystä maksusta, sen määrää ei ole mahdollista kohtuullistaa.

3. Konsultoin aloittavia yrityksiä muun muassa kirjanpidon hoitamisessa. Olenko ilmoitusvelvollinen?

Mikäli roolinne on vain opastaa ja neuvoa yrityksiä näiden kirjanpidon hoitamisessa, ilman että kuitenkaan hoidatte näiden kirjanpitoa, rahanpesulakia ei sovelleta teihin. Saatatte kuitenkin kuulua rahanpesulain soveltamisalan piiriin jonkin muun tarjoamanne palvelun perusteella.

4. Hoidan sen taloyhtiön kirjanpidon, jossa minulla on asunto-osake. Tuleeko minun liittyä rahanpesun valvontarekisteriin?

Ei tarvitse. Rahanpesulakia sovelletaan niin sanottuihin ulkoisiin kirjanpitäjiin, jotka hoitavat kirjanpitoa liike- tai ammattitoimintana toimeksiannosta. Lakia ei sovelleta maallikkokirjanpitäjiin.

5. Hoidan itse yritykseni kirjanpidon. Tuleeko minun liittyä rahanpesun valvontarekisteriin?

Ei tarvitse, ellei yrityksenne harjoita jotain muuta rahanpesulain mukaista toimintaa, jonka perusteella valvontarekisteriin tulisi liittyä. Rahanpesulakia sovelletaan vain ulkoisiin kirjanpitäjiin, jotka hoitavat kirjanpitoa toimeksiannosta. Lakia ei sovelleta kirjanpitoa yrityksen itsensä palveluksessa oleviin.

6. Tuleeko myös kirjanpitopalveluita tarjoavan tilintarkastajayhteisön liittyä rahanpesun valvontarekisteriin?

Tilintarkastajat ja tilintarkastajayhteisöt kuuluvat Patentti- ja rekisterihallituksen tilintarkastajarekisteriin, eikä aluehallintoviraston rahanpesun valvontarekisteriin tarvitse siten liittyä.

7. Koskeeko rahanpesulaki ja rahanpesun valvontarekisteriin hakeutuminen myös kuntien tai kuntayhtymien omistamia tilitoimistoja, jotka hoitavat ainoastaan kuntien, kuntayhtymien ja kuntien omistamien osakeyhtiöiden kirjanpitoa?

Rahanpesulaissa ei varsinaisesti ole tehty poikkeusta julkisessa omistuksessa olevien yhtiöiden kohdalla, vaan lähtökohtaisesti lakia sovelletaan myös kuntien omistamiin yhtiöihin, vaikka rahanpesuriski voikin olla matala. Sen sijaan toiminnassaan yhtiöt voivat noudattaa yksinkertaista asiakkaan tunnistamismenettelyä silloin, kun asiakkaana on julkisyhteisö.

Vaikka julkisen hallinnon toimijoita ei sinänsä ole suljettu rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolelle, voi tässä tapauksessa mahdollisesti olla kysymys muusta rajauksesta. Rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana kirjanpitoa toimeksiannosta hoitavaan. Tällä tarkoitetaan ns. ulkoisia kirjanpitäjiä, eli kirjanpitäjiä, jotka asiakkaan toimeksiannosta huolehtivat kirjanpidosta. Liiketoiminnassa tarkoituksena on

tuottaa voittoa tai tarjota palveluita avoimesti markkinoilla. Rahanpesulain soveltamisalaan eivät kuulu kirjanpitotehtäviä yrityksen itsensä palveluksessa hoitavat, jotka rajautuvat pois toimeksiantosuhdetta koskevan vaatimuksen vuoksi. Soveltamisalan ulkopuolelle rajautuvat myös tilanteet, joissa yritys hoitaa muiden samaan konserniin kuuluvien yritysten kirjanpidon eikä harjoita muuta ulkopuolisille asiakkaille toimeksiannosta tehtävää kirjanpitoa.

Mikäli kyseessä on tilanne, joka voidaan rinnastaa konsernin sisäiseen kirjanpitoon, ei rahanpesulakia sovelleta. ”Konsernin” sisäinen kirjanpito ei ole liike- tai ammattitoimintana tehtävää kirjanpitopalveluiden tarjoamista, eikä tällaisessa tilanteessa ole myöskään rekisteröitymisvelvollisuutta rahanpesun valvontarekisteriin. Tämä tulee kyseeseen, mikäli kunta/kuntayhtymä omistaa sekä tilitoimiston ja kyseiset osakeyhtiöt, eikä tilitoimistoilla ole muita ulkoisia asiakkuuksia/toimeksiantoja kuin ”emona” toimivan kunnan/kuntayhtymän osakeyhtiöiden sisäinen kirjanpito.

Mikäli olemme ymmärtäneet tilanteenne oikein, ei teidän tarvitsisi hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin.

8. Täytyykö kaupungin liittyä rahanpesun valvontarekisteriin? Kaupunki hoitaa tytäryhtiöidensä kirjanpidon.

Rahanpesulain (444/2017) mukaisia ilmoitusvelvollisia ovat lain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 23 kohdan mukaan liike- tai ammattitoimintana kirjanpitotehtäviä toimeksiannosta hoitavat. Rahanpesulakia sovelletaan kuitenkin vain ns. ulkoisiin kirjanpitäjiin. Rahanpesulain soveltamisalaan eivät kuulu kirjanpitotehtäviä yrityksen itsensä palveluksessa hoitavat tai satunnaisesti kirjanpitotehtäviä hoitavat, jotka rajautuvat pois toimeksiantosuhdetta koskevan vaatimuksen vuoksi. Soveltamisalan ulkopuolelle voidaan rajata myös tilanteet, joissa yritys hoitaa muiden samaan konserniin kuuluvien yritysten kirjanpidon eikä harjoita muuta ulkopuolisille asiakkaille toimeksiannosta tehtävää kirjanpitoa. Saman konsernin piiriin kuuluvat konsernin emoyritys sekä kaikki tytäryritykset – sekä vastaavasti voidaan katsoa, että kaupungin hoitaessa sen määräysvallassa olevien tytäryhteisöjen kirjanpidon, ei ole kysymys rahanpesulain mukaisista ulkoisista kirjanpitopalveluista. ”Konsernin” sisäinen kirjanpito ei ole liike- tai ammattitoimintana tehtävää kirjanpitopalveluiden tarjoamista, eikä tällaisessa tilanteessa ole myöskään rekisteröitymisvelvollisuutta rahanpesun valvontarekisteriin.

Kaupungin ollessa kyseessä ei taida täytyä myöskään edellytys siitä, että kirjanpitotehtävien hoitaminen olisi liike- tai ammattitoimintaa. Vaikka julkisen hallinnon toimijoita ei sinänsä ole suljettu rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolelle, kyse ei liene varsinaisesta liiketoiminnasta, jossa tarkoitus on tuottaa voittoa ja/tai tarjota palveluita avoimesti markkinoilla.

Lähtökohtaisesti kaupungin ei tarvitse hakeutua aluehallintoviraston rahanpesun valvontarekisteriin, mikäli tilanteenne vastaa yllä kuvattua.

9. Riittääkö, jos emoyhtiö hakeutuu rahanpesun valvontarekisteriin, vai täytyykö myös tytäryhtiöiden hakeutua siihen?

Lähtökohtaisesti katsomme, että konsernin osana olevat yhtiöt, tytäryhtiöt sekä emoyhtiö, ovat rekisteröintiä varten toisistaan erillisiä toimijoita ja jokaisen yhtiön kohdalla rekisteröintivelvollisuus on harkittava erikseen. Yleissääntönä voidaankin pitää sitä, että jokainen itsenäisesti omalla y-tunnuksellaan toimintaa harjoittava toimija on velvollinen hakeutumaan rahanpesun valvontarekisteriin, vaikka toimija olisikin osa jotain suurempaa yhteenliittymää.

10. Miksi kirjanpitäjät ovat rahanpesulain mukaisia ilmoitusvelvollisia? Olen pieni toimija, eikä toimintaani liity rahanpesuriskiä.

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 23 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitaviin. Ulkoisten kirjanpitäjien ilmoitusvelvollisuus perustuu ensisijaisesti siihen, että heillä on ammattitaitonsa puolesta edellytykset havaita poikkeukselliset ja epäilyttävät liiketoimet.

11. Olen rekisteröinyt rahanpesun valvontarekisteriin tilitoimistoni, joka hoitaa tavanomaisia kirjanpidon toimeksiantoja. Minulla toimii kuitenkin myös alihankkija, joka laskuttaa omalla y-tunnuksellaan ja tekee töitä sivutoimisena toiminimellä. Pääasiassa hän hoitaa minun asiakkaideni kirjanpitoa, jolloin minun yritykseni on vastuussa näistä asiakkaista. Hänellä on kuitenkin myös yksi oma asiakas, josta hän on itse vastuussa. Tuuleeko hänenkin hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin?

Näkemyksemme mukaan alihankintakysymyksessä ratkaisevaa on se, kenen nimiin toimeksianto tehdään. Alihankinnassa toimeksianto tehdään tyypillisesti alihankkijan "emoyrityksen" lukuun, jolloin alihankkijan ei tarvitse hakeutua valvontarekisteriin, vaan "emoyrityksellä" on viimekätinen vastuu lain noudattamisen varmistamisesta.

Koska teidän tapauksessanne alihankkijallanne on kuitenkin yksi omakin asiakas, myös hänen tulee hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin.

12. Pitääkö ainoastaan palkanlaskentaa tekevän yrityksen ilmoittautua rahanpesun valvontarekisteriin?

Kyllä täytyy. Palkanlaskenta on osa kirjanpitoa (osakirjanpito) kirjanpitolain näkökulmasta. Rahanpesulaki ei tee eroa sen suhteen, tarjoaako toimija kirjanpitopalveluina ns. "koko pakettia" vai vain jotain kirjanpidon osa-aluetta. Siten yrityksen tarjotessa palkanlaskentaa, se tarjoaa rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvia kirjanpitopalveluita.

13. Saako rahanpesuilmoituksen kohde selville, että olen rahanpesuilmoituksen tekijä? Pelkään, että tällaisen tiedon leviäminen voisi karkottaa tilitoimistoltani sellaisetkin asiakkaat, joiden liiketoimissa ei ole mitään epäilyttävää.

Rahanpesulaki velvoittaa teidät tekemään ilmoituksen epäilyttävästä liiketoimesta aina, kun sellaisen havaitsette ja vielä selonottovelvollisuuden täyttämisenkin jälkeen liiketoimi vaikuttaa epäilyttävältä. Rahanpesuilmoituksen tekijän turvallisuuden takaamiseksi lakiin rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017) otettiin nimenomainen säännös siitä, että rahanpesuilmoituksen tekijän nimi ja henkilöllisyys ovat salassa pidettäviä tietoja, eikä yrityksen näin ollen tarvitse pelätä tiedon leviämistä. Myös teitä koskee salassapitovelvollisuus – rahanpesulain 4 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollinen ei saa paljastaa rahanpesuilmoituksen tekemistä tai selvittelyä rahanpesuilmoituksen kohteelle eikä muullekaan henkilölle.

14. Tilitoimistoni asiakkaat ovat yrityksiä. Miten yritys tunnistetaan? Ketkä kaikki yrityksen toimihenkilöistä minun tulee tunnistaa ja keiden kaikkien henkilöllisyydet minun tulee todentaa?

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisen on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava tämän henkilöllisyys vakituista asiakassuhdetta perustettaessa. Asiakkaan ollessa oikeushenkilö, tässä tapauksessa yritys, asiakas tulee tunnistaa vapaamuotoisesti esimerkiksi yrityksen puolesta toimivalta luonnolliselta henkilöltä saatavien tietojen perusteella. Oikeushenkilön kohdalla henkilöllisyyden todentamisasiakirjana voidaan käyttää esimerkiksi kaupparekisteriotetta tai vastaavaa otetta julkisesta rekisteristä.

Myös yrityksen puolesta toimiva luonnollinen henkilö tulee tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa luotettavasta lähteestä peräisin olevasta asiakirjasta, esimerkiksi passista tai ajokortista. Lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee varmistaa, että tällä on oikeus edustaa oikeushenkilöä.

Yrityksen ja yrityksen edustajan lisäksi tuntemisvelvollisuus ulottuu yrityksen tosiasialisiin edunsaajiin. Teidän tulee tunnistaa asiakasyrityksenne tosiasialliset edunsaajat, mutta näiden henkilöllisyyksien todentamista ei tavallisesti edellytetä – tosiasiallisten edunsaajien henkilöllisyys on todennettava vain tarvittaessa.

15. Tilitoimistollamme on kymmeniä asiakkaita, joista pari asiakasta ovat merkinneet kaupparekisteriin tilitoimistomme osoitteen. Syy tähän järjestelyyn on se, että kyse on mikroyrityksistä, joilla ei ole omia toimitiloja ja uskottavuuden vuoksi osoitteeksi on merkitty enemmän tilitoimiston kuin yrittäjän kotina toimivan kerrostaloasunnon osoite. Tuleeko minun rekisteröityä rahanpesun valvontarekisteriin kirjanpitäjänä toimintani pääasiallisuuden vuoksi vai katsotaanko minut yrityspalveluiden tarjoajaksi postiosoitteen tarjoamisen vuoksi?

Koska tarjoatte asiakkailenne hallinnollisen osoitteen kaupparekisteriin merkitsemistä varten, teidät katsotaan rahanpesulain tarkoittamaksi yrityspalvelun tarjoajaksi, jolloin teidän tulee hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin yrityspalvelun tarjoajana. Yrityspalveluiden tarjoajien ilmoitusvelvollisuus perustuu ennen kaikkea riskiin siitä, että rahanpesijä yrittäisi piiloutua viranomaisilta yrityspalveluna tarjottavan hallinnollisen osoitteen taakse.

Jos sen sijaan tarjoaisitte asiakkailenne pelkän postiosoitteen niin, että asiakkaan kaupparekisteriin merkittynä hallinnollisena osoitteena olisi jokin muu osoite, teitä ei pidettäisi yrityspalvelun tarjoajana.

ETELÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO
Postiosoite: PL 150, 13101 Hämeenlinna

puh. 029 501 6000
kirjaamo.etela@avi.fi
www.avi.fi/etela

Hämeenlinnan päätoimipaikka
Birger Jaarlin katu 15

Helsingin toimipaikka
Ratapihantie 9

Kouvolan toimipaikka
Kauppiemiehenkatu 4